

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ	21
ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	23
Α. ΠΗΓΕΣ	23
Β. ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ-ΜΕΛΕΤΕΣ	24
Γ. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ-ΣΕΙΡΕΣ-ΛΕΞΙΚΑ	26

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τι είναι μονομαχία και κατηγορίες μονομαχίας	29
Επισκόπηση της ιστορίας της μονομαχίας	30

Μέρος Πρώτο:

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ.

Η ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΜΟΝΟΜΑΧΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΚΟΜΝΗΝΩΝ (1081-1185)

1) Άννα Κομνηνή. Μονομαχίες Αλέξιου Κομνηνού με επίλεκτους Νορμανδούς ιππότες στη μάχη του Δυρραχίου (1081)	51
2) Άννα Κομνηνή. Μονομαχία Αλέξιου Κομνηνού με Νορμανδό ιππέα στη μάχη του Δυρραχίου.	55
3) Άννα Κομνηνή. Μονομαχία Αλέξιου Κομνηνού με επιφανή Νορμανδό πολεμιστή στη μάχη του Δυρραχίου.	56
4) Άννα Κομνηνή. Μονομαχία και τραυματισμός Αρμένιου ευγενούς στην υπηρεσία του Αλέξιου Κομνηνού, κατά τη μάχη του Δυρραχίου.	58
5) Άννα Κομνηνή. Μονομαχία του καταδιωκόμενου Αλέξιου Κομνηνού με Νορμανδό ιππέα κατά τη διάρκεια μάχης κοντά στον ποταμό Αξιό (άνοιξη-καλοκαίρι του 1082).	59
6) Άννα Κομνηνή. Μονομαχία μισθοφόρου πολεμιστή νομαδικής καταγωγής στην υπηρεσία του Αλέξιου με Νορμανδό ιππέα κατά τη μάχη της Λάρισσας (άνοιξη του 1083).	61
7) Άννα Κομνηνή. Μονομαχίες Αλέξιου Κομνηνού, Νικηφόρου Διογένη και Γεώργιου Παλαιολόγου με Πετσενέγκους στη μάχη του Δορυστόλου (1087).	62
8) Άννα Κομνηνή. Μονομαχία Νικηφόρου Κατακαλών με Κουμάνο πολεμιστή στη Θράκη (1095).	65
9) Άννα Κομνηνή. Απόπειρα μονομαχίας Μαρριανού Μαυροκατακαλών με φύλαρχο των Κουμάνων κατά την διάρκεια της πολιορκίας της Αδριανούπολης (1095).	66

10) Άννα Κομνηνή. Μονομαχία Αλέξιου Κομνηνού με Κουμάνο πολεμιστή στη μάχη του Ταυροκόμου (1095).	68
11) Άννα Κομνηνή. Μονομαχία και θάνατος βυζαντινού αξιωματικού σε μάχη κατά τη δεύτερη νορμανδική εισβολή κοντά στην Γλαβίνιτσα (1108).	70
12) Άννα Κομνηνή. Μονομαχία Νικηφόρου Παλαιολόγου με τούρκο πολεμιστή κατά τη διάρκεια της μάχης του Φιλομηλίου (1116).	71
13) Νικήτας Χωνιάτης. Μονομαχία βυζαντινού στρατιώτη με Αρμένιο πολεμιστή, κατά τη διάρκεια της πολιορκίας του φρουρίου Βακά από τα στρατεύματα του Ιωάννη Β΄ Κομνηνού, το 1138.	73
14) Νικήτας Χωνιάτης. Αναφορές για μονομαχίες που διεξήχθησαν μεταξύ βυζαντινών στρατιωτών και Μουσουλμάνων υπερασπιστών της αρχαίας πόλεως Λάρισσας στον Ορόντη, κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του Ιωάννη Β΄ Κομνηνού στη Συρία, το 1138.	75
15) Νικήτας Χωνιάτης. Ο Ιωάννης Κομνηνός, ανιψιός του αυτοκράτορα Ιωάννη, προκαλεί σε μονομαχία Λατίνο πολεμιστή στην υπηρεσία των Βυζαντινών κατά τη διάρκεια μάχης με Τούρκους στη Νεοκαισάρεια (1139).	77
16) Ιωάννης Κίνναμος. Αναμέτρηση Μανουήλ Α΄ Κομνηνού με Σελτζούκο πολεμιστή κατά την υποχώρηση του βυζαντινού στρατού από το Ικόνιο (1146).	79
17) Ιωάννης Κίνναμος. Αναμέτρηση Νικολάου Αγγέλου με Τούρκο πολεμιστή κατά τη διάρκεια της ίδιας μάχης (1146).	81
18) Ιωάννης Κίνναμος. Αναμέτρηση Μανουήλ Α΄ Κομνηνού με Τουρκομάνο πολεμιστή κατά τη διάρκεια εκστρατείας κοντά στις πηγές του ποταμού Μαϊάνδρου (1146).	82
19) Ιωάννης Κίνναμος. Μονομαχία Μανουήλ Α΄ Κομνηνού με πολεμιστή σερβικής ή ουγγρικής καταγωγής κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του στον ποταμό Τάρα (1150).	84
20) Ιωάννης Κίνναμος. Αναμέτρηση Ιωάννη Καντακουζηνού με Ούγγρο πολέμαρχο κατά τη διάρκεια της μάχης στον ποταμό Τάρα (1150).	87
21) Ιωάννης Κίνναμος. Μονομαχία Μανουήλ Α΄ Κομνηνού με Ούγγρο πολεμιστή και με τον Βακχίνο, διοικητή του ουγγρικού στρατευματος κατά τη διάρκεια της ίδιας μάχης (1150).	88
22) Νικήτας Χωνιάτης. Τραυματισμός Ιωάννη Καντακουζηνού και μονομαχία Μανουήλ Α΄ Κομνηνού με τον Βακχίνο, κατά τη διάρκεια της μάχης στον ποταμό Τάρα (1150).	92
23) Νικήτας Χωνιάτης. Μονομαχία Μανουήλ Α΄ Κομνηνού με Ούγγρο πολεμιστή κατά τη διάρκεια της λεηλασίας των περιχώρων του Ζεύγμινου (1150).	93
24) Ιωάννης Κίνναμος. Πιθανές μονομαχίες βυζαντινών στρατιωτών με Σικελούς πολεμιστές κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Μόττολα (1155-1156).	95
25) Ιωάννης Κίνναμος. Αναμέτρηση βυζαντινού πολεμιστή με νορμανδό πολεμιστή κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Μονοπόλεως (1156).	96
26) Ιωάννης Κίνναμος. Μονομαχία επίσημου τύπου ανάμεσα σε βυζαντινό πολεμιστή και Νορμανδό πολεμιστή κατά τη διάρκεια της πολιορκίας του Βρινδησίου (Απρίλιος 1156).	98
27) Ιωάννης Κίνναμος. Βυζαντινός (μισθοφόρος) πολεμιστής προκαλεί σε μονομαχία επίσημου τύπου τους Νορμανδούς κατά τη διάρκεια της απόπειρας άρσης της πολιορκίας του Βρινδησίου από τα στρατεύματα του Γουλιέλμου Α΄ (Μάιος 1156).	100

28) Ιωάννης Κίνναμος. Μονομαχία Μανουήλ Α΄ Κομνηνού με τουρκική καταγωγή πολεμιστή κατά τη διάρκεια χειμερινής εκστρατείας στη Βιθυνία (αρχές 1160).	102
29) Ιωάννης Κίνναμος. Αναμέτρηση Μιχαήλ Βρανά με Ούγγρο πολεμιστή κατά τη διάρκεια μάχης κοντά στο Σίρμιο (1166)..	104
30) Νικήτας Χωνιάτης. Αναμέτρηση του Ανδρόνικου Κομνηνού με τον Αρμένιο άρχοντα της Κιλικίας Τορούση (1166).	106
31) Νικήτας Χωνιάτης. Ο Μανουήλ Α΄ αναμετράται με Σελτζούκους πολεμιστές στη μάχη του Μυριοκεφάλου (1176).	110
32) Νικήτας Χωνιάτης. Αναμέτρηση Μανουήλ Ξηρού με Τούρκο πολεμιστή κοντά στην περιοχή της Λάμπης, κατά τη διάρκεια εκστρατείας μετά τη μάχη του Μυριοκεφάλου (1177)..	113
33) Νικήτας Χωνιάτης. Απόπειρα Θεόδωρου Καντακουζηνού να εξουδετερώσει τον Ανδρόνικο Α΄ Κομνηνό, κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Νίκαιας (1184).	115
Συμπεράσματα. Η μονομαχία στην εποχή των Κομνηνών	118

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΟΝΟΜΑΧΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ (1185-1204)

1) Νικήτας Χωνιάτης. Μονομαχία Αλέξιου Βρανά με τον Κονράδο του Μοντφερρά (1187)..	140
2) Ροβέρτος του Κλαρί. Μονομαχία Αλέξιου Βρανά με το Κονράδο του Μοντφερρά (1187)..	146
3) Ανώνυμη <i>Συνέχεια χρονικού Γουλιέλμου της Τύρου</i> . Μονομαχία Αλέξιου Βρανά με το Κονράδο του Μοντφερρά (1187).	147
4) Χρονικό Γ΄ Σταυροφορίας. Αναμετρήσεις Ριχάρδου Α΄ με τον Ισαάκιο Κομνηνό Δούκα (Μάιος 1191).	149
Συμπεράσματα. Η μονομαχία στην εποχή των Αγγέλων..	154

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΜΟΝΟΜΑΧΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΛΑΣΚΑΡΙΔΩΝ (1204-1261) ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩΝ (1261-1453)

1) Η μονομαχία του Θεόδωρου Α΄ Λάσκαρη με τον Σελτζούκο σουλτάνο Καΐχοσρόη Α΄ κατά τη διάρκεια της μάχης στην Αντιόχεια του Μαιάνδρου (1211).	164
ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ	
Α. Η μαρτυρία του Ακροπολίτη.	166
Β. Η μαρτυρία του Σκουταριώτη.	167
Γ. Η μαρτυρία του Γρηγορά.	168
Δ. Η μαρτυρία του Εφραίμ Αινίου.	169
Ε. Η μαρτυρία του Γεώργιου Πελαγονίας.	170
Στ. Η μαρτυρία του Νικήτα Χωνιάτη.	173
ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ	
Η μαρτυρία του Ibn Bibi.	175
ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑΣ	176
ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑΣ	176
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑΣ.	177

2) Γεώργιος Ακροπολίτης. Μονομαχία του Μιχαήλ Παλαιολόγου με μογγόλο πολεμιστή, κατά τη διάρκεια μάχης ανάμεσα σε Σελτζούκους και Μογγόλους (1255 ή 1256).	178
3) Χρονικό του Μορέως. Μονομαχία φράγκου ιππότη με γερμανό ιππότη στη μάχη της Πελαγονίας (1259).	181
4) Γεώργιος Ακροπολίτης και Γεώργιος Παχυμέρης. Μονομαχία Μιχαήλ Παλαιολόγου με τον Μανουήλ (Θεόδωρο) Άγγελο το 1257 σε μάχη κοντά στα Βοδενά.	183
5) Μονομαχίες Μιχαήλ Θ΄ με Καταλανούς ιππείς στη μάχη της Άπρου.	187
α. Η μαρτυρία του Παχυμέρη.	189
β. Η μαρτυρία του Muntaner.	191
6) Μονομαχίες μεταξύ Βυζαντινών και Τούρκων στη μάχη του Ξηρόγυψου (1310).	194
Συμπεράσματα. Η μονομαχία στην εποχή των Λασκαριδών και των Παλαιολόγων.	199

Μέρος Δεύτερο:

Η ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

1. Η Μονομαχία ως αθλητικό αγώνισμα και ως αγώνισμα επίδειξης δεξιοτήτων.	205
i. Κοινήνεια περιόδου.	207
Α. Περιγραφή των κονταρομαχιών του Μανουήλ Α΄ στην Αντιόχεια, το 1159, από τον Χωνιάτη.	207
Β. Ανώνυμη έκφρασις του 12ου αι. που περιγράφει κονταρομαχίες, πιθανότατα του Μανουήλ Α΄.	208
ii. Περίοδος 1204-1261.	211
Αναμέτρηση Ιωάννη Βατάτζη με Βρετανό ευγενή.	212
iii. Η περίοδος των Παλαιολόγων (1261-1453).	215
iv. Περιπτώσεις ιπποτικών αγωνισμάτων μετά το 1204 σε βυζαντινές περιοχές που καταλήφθηκαν από Λατίνους	218
Συμπεράσματα	220
2. Η μονομαχία ως μορφή θεοκρισίας	224
Περιπτώσεις μονομαχίας θεοκρισίας στο Βυζάντιο.	227
Η περίπτωση του Μιχαήλ Παλαιολόγου.	227
i. Η μαρτυρία του Γεώργιου Ακροπολίτη.	228
ii. Η μαρτυρία του Γεώργιου Παχυμέρη.	230

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

1. Μονομαχίες που μνημονεύονται σε βυζαντινά ή άλλα κείμενα γραμμένα στην ελληνική χωρίς τη συμμετοχή βυζαντινών πολεμιστών.	235
Οι μαρτυρίες της Άννας Κομνηνής.	235
Μονομαχίες από το <i>Χρονικόν τῶν Τόκκων</i>	237
Μονομαχίες στην ιστορία του Λαόνικου Χαλκοκονδύλη.	238
2. Περιπτώσεις μονομαχίας που δεν ανήκουν σε κάποια συγκεκριμένη κατηγορία	240

- i. Η μαρτυρία του Θεόδωρου Σπανδούνη 241
 ii. Η Μαρτυρία του Δούκα για τον θάνατο του Αλέξιου Απόκαυκου 244

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΣΤΑ ΕΓΚΩΜΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΛΟΓΙΩΝ

1. Περιγραφές σκηνών μονομαχίας σε ποιητικά και ρητορικά κείμενα (εγκώμια). 247
 Θεόδωρος Πρόδρομος 247
 Ποίημα-εγκώμιο του Θεόδωρου Προδρόμου απευθυνόμενο στον νεαρό Αλέξιο Κομνηνό (1142)... 250
 Επιτάφιος στον οποίο ο Πρόδρομος εξυμνεί τις στρατιωτικές ικανότητες ενός άγνωστου υψηλόβαθμου βυζαντινού αξιωματούχου ο οποίος διακρίθηκε σε μονομαχία. 251
 «Μαγγάνειος» Πρόδρομος. 254
 Ποίημα IV. Τοῦ αὐτοῦ· εἰς τὸν βασιλέα περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως (848 στίχοι). 256
 Ποίημα VII. Ἔτερος λόγος εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅτε μόνης τῆς ἑαυτοῦ ἐπιστασίας κατέπληξε τὸν κράλην καὶ νίκην ἤρην ἀναίμακτον (634 στίχοι)... . . 257
 Ποίημα XXV. Εἰς τὸν αὐτὸν ὅτε πρῶτως ἐστράτευσε κατὰ Περσῶν (227 στίχοι). 258
 Ποίημα XXVII. Εἰς τὸν αὐτὸν (αὐτοκράτορα) ὅτε ἐμονομάχησε μετὰ τοῦ παλαμναίου Σέρβου (29 στίχοι). 259
 Συμπεράσματα - Οι μονομαχίες στον Θεόδωρο και στον «Μαγγάνειο» Πρόδρομο. 260
 2. Περιγραφές σκηνών μονομαχίας σε αγιολογικά κείμενα και κείμενα θρησκευτικού ενδιαφέροντος... 261
 Μαρτυρίες από το Πεντηκοντακέφαλο του αγίου Νεόφυτου του Κύπριου του Ἐγκλειστου. 262
 3. Η χρήση του ὄρου μονομαχία στα θεολογικά κείμενα της περιόδου 266
 4. Η άποψη βυζαντινών λογίων σχετικά με τη μονομαχία. 269

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΣΤΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ. ΟΠΛΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΝ ΣΤΙΣ ΜΟΝΟΜΑΧΙΕΣ

1. Τα εγχειρίδια τακτικής και η μονομαχία 275
 2. Όπλα που χρησιμοποιούνταν στις μονομαχίες. 277
 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ. 283
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. 297
 Α. ΠΗΓΕΣ 297
 Β. ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ-ΜΕΛΕΤΕΣ 303
 ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ. 325
 ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ. 341
 ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΝΕΟΤΕΡΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΩΝ 343